

Art, Història i Pensament

Codi: 43005
Crèdits: 10

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313768 Anàlisi i Gestió del Patrimoni Artístic	OB	0	1

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Nuria Llorens Moreno

Correu electrònic: Nuria.Llorens@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Altres indicacions sobre les llengües

Els treballs d'aquest mòdul es poden presentar en català, castellà, italià, francès i anglès. A classe es parlarà en català i castellà.

Equip docent

Anna Orriols Alsina

Victòria Solanilla Demestre

Nuria Llorens Moreno

Maria Gargante Llanes

Manuel Antonio Castiñeiras Gonzalez

Prerequisits

Cap.

Objectius

El programa del Mòdul 2 enllaça amb el del Mòdul 1 i constitueix el segon pilar del curs pel que fa a la introducció a la investigació. Pel plantejament de les classes i pels seus continguts específics, el programa d'aquest mòdul té per objecte introduir perspectives noves o originals a l'estudi d'un conjunt de temes de llarg recorregut i naturalesa molt diversa, tant des del punt de vista conceptual com espacial i temporal.

Competències

- Dominar la llengua, l'expressió i els recursos retòrics en l'elaboració i presentació d'investigacions, projectes i tasques professionals.
- Que els estudiants sàpiguin comunicar les seves conclusions, i els coneixements i les raons últimes en què es basen al públic especialitzat i al no especialitzat d'una manera clara i sense ambigüitats.

- Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant d'una manera que haurà de ser, en gran manera, autodirigida o autònoma.
- Relacionar conceptes i coneixements de diferents àrees de l'estudi de la història de l'art que habitualment estan dissociats.
- Tenir i comprendre coneixements que els aportin una base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament i l'aplicació d'idees, sovint en un context d'investigació.
- Treballar en equip i en grups interdisciplinaris.

Resultats d'aprenentatge

1. Dominar la llengua, l'expressió i els recursos retòrics en l'elaboració i presentació d'investigacions, projectes i tasques professionals.
2. Establir connexions entre les manifestacions artístiques de diverses èpoques, comprovar les seves connexions amb moviments artístics, corrents de pensament, llocs, i també determinar possibles connexions interdisciplinàries.
3. Obtenir un coneixement més avançat de la història de l'art, del pensament artístic i de les arts audiovisuals.
4. Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, i els coneixements i les raons últimes en què es basen al públic especialitzat i al no especialitzat d'una manera clara i sense ambigüitats.
5. Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant d'una manera que haurà de ser, en gran manera, autodirigida o autònoma.
6. Tenir i comprendre coneixements que els aportin una base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament i l'aplicació d'idees, sovint en un context d'investigació.
7. Treballar en equip i en grups interdisciplinaris.

Continguts

Programa:

a) L'Occident llatí i Bizanci. Mobilitat i transferència artística a la Mediterrània medieval, s. XII-XV. Professor: Manuel Castiñeiras

La Mediterrània ha estat sempre un espai de mobilitat i intercanvi artístic, especialment amb l'establiment i consolidació dels Llatins a Terra Santa (1099-1292) i als territoris de l'Imperi bizantí des de 1204. Això va propiciar com mai un ric procés de transferència artística entre llatins, musulmans, grecs i cristians orientals, en el qual Venècia, Pisa, Venècia i la corona catalanoaragonesa va protagonitzar un sèrie de processos d'apropiació del sagrat, adquisició de botins de guerra, intercanvi de regals diplomàtics, reinvençió del passat (mites fundacionals) i circulació de models, artistes i devocions. Es tracta d'un intercanvi que va en dues direccions, i que propicià així interessants processos d'aculturació i introjecció artística fins ara no suficientment explorats per la historiografia i que han de ser entesos dins del paradigma dels Global Middle Ages.

1. La Mediterrània Medieval i els seus agents artístics: comerç, pelegrinatge, croades i diplomàcia.
2. Venècia, porta d'Orient. Bizanci i Egipte en l'imaginari venecià. -Els mites fundacionals a la Mediterrània: Hèrcules, el Minotaure, Janus.
3. Del 1200 Art a la manera grega. -Anthíbola, models i artistes itinerants. La Sala Capitular de Sixena i altres pintures del monestir. -Icon in translation: la veritable història de la Kahn Madonna.
4. Els escenaris de l'expansió catalanoaragonesa a la Mediterrània Oriental (s.XIV -XV): -Sant Jordi, un sant transcultural. De la Grècia francocatalana a la Corona d'Aragó. - El mar: dels mapamundi als portolans. L'Atlas de Cresques. - El Monestir de Santa Caterina al Mont Sinaí. - Recepció i reinvençió de les imatges sagrades a la Corona d'Aragó. La fascinació per les aquiròpites.

b) El meravellós a l'Edat mitjana. Imatges, objectes, textos. Professora: Anna Orriols

Cal entendre el meravellós medieval com una realitat diversa i extensa que inclou tot allò que causa admiració, al marge de si és explicable o no. No es tracta d'un element accessori ni superficial sinó d'un factor característic i protagonista, indestruïble de la mentalitat i l'univers medievals. Cròniques, textos enciclopèdics i obres literàries tant profanes com religioses eren farcits de personatges i episodis sobrenaturals l'existència

dels quals no només no es posava en dubte sinó que eren utilitzats com a justificants i desxifradors de la realitat. Literatura i formes artístiques alimenten i recreen constantment aquesta realitat prodigiosa, que entronca amb la tradició antiga, que en la cultura cristiana pren la forma de miracle i que quan es vol manipular es converteix en màgia. Llegendes de tota mena, fenòmens naturals, criatures fabuloses, objectes extraordinaris pel seu aspecte o les seves propietats no eren, com poden ser avui dia, un artifici fantasiós, sinó una explicació del món. Melusina, els monstres dels confins del món, les pedres precioses, els autòmats o els sants capados d'obrar prodigis desfilen per un univers l'estudi del qual és també un camí per entendre la creació medieval.

1. El meravellós medieval: Conceptes, subjectes i àmbits. - La geografia del meravellós. Monstres i indrets fabulosos.
2. El prodigi a l'abast. Objectes meravellosos: Amulets, relíquies, ex-vots i joies.- Fast i meravella. Detectores de verí i objectes animats.
3. Text i imatge: Aventures, llegendes i prodigis. Relats textuals i relats visuals. (amb la intervenció del prof. Jordi Cerdà, del Departament de Filologia francesa i romànica de la UAB).

c) Quatre cultures precolombines, quatre maneres d'expressió iconogràfica. Professora: Victoria Solanilla (UAB)

Les quatre sessions analitzaran amb profunditat la manera de comunicar els sentiments de quatre cultures precolombines, allunyades temporal i geogràficament les unes de les altres, però amb un denominador comú: la seva religiositat. D'aquesta manera es replanteja la importància de la imatge i també de la interpretació iconogràfica com a font de coneixement de les cultures precolombines. Les imatges precolombines que trobem en objectes artístics, edificis i en d'altres materials, de procedències diferents, al llarg de molts segles, mostren una manera d'entendre la vida que sovint contrasta amb les actuals formes d'expressió. El gran sentit religiós que desprenen tots ells, fa que el nivell de comunicació d'aquestes imatges sigui diferent del que estem acostumats a viure avui en dia. La espiritualitat que es veu en la majoria d'ells, té la seva pròpia lògica y la seva molt particular concepció estètica que ens mostra tota una cosmovisió que en certes ocasions deixa de banda el concepte de bellesa occidental al que estem acostumats.

1. Cultura Olmeca (Mesoamèrica). Centres religiosos. Utilització del fang per construir i de la pedra per fer escultura.
2. Cultura Tolteca (Mesoamèrica). Importància del centre cerimonial de Tula.
3. Els seus signes esculpits sobre la pedra.
4. Cultura Chimú (Perú). Hereva de la cultura Moche. Chan Chan, la capital feta amb fang. Els seus tèxtils.
5. Cultura La Aguada (Argentina). Cultura perifèrica del Con Sud, amb una potent ceràmica que és el suport del seu pensament religiós.

d) La primera "globalització" en l'art: el barroc a les colònies d'Amèrica i Àsia. Professora: Maria Garganté (UAB)

El seminari té com a objectiu mostrar l'expansió del barroc a escala global, essent la primera manifestació artística occidental que s'expandeix al fins llavors tot el món conegut. Així doncs, veurem com malgrat la inevitable influència de la metròpoli, els nous territoris també incorporaran la seva petjada i el seu substrat en les noves construccions i realitzacions artístiques, de vegades suplantant antics espais de culte prehistòrics i analitzarem aspectes com el de la "ciutat convent" o les missions. Així mateix, pel que fa a les arts figuratives, incidirem sobretot en la importància de la cultura de la imatge i en la creació i adaptació d'iconografies específiques per afavorir l'evangelització. Finalment, malgrat la major part del curs se centrarà en el continent americà, sota els dominis de les corones hispànica i portuguesa, també farem una incursió a la presència del barroc a l'Àsia, des de les colònies portugueses a Goa i Macau fins a la presència hispànica a les Filipines.

1. Arquitectura de la plata: virregnats del Perú i Nova Espanya.
2. Noves imatges per a noves creences: la plàstica als virregnats del Perú i Nova Espanya
3. L'or del Brasil i el virregnat de Nueva Granada: el barroc americà més europeu
4. Art en un món global: barroc asiàtic i filipí.

e) Retorn al paisatge. Professora: Núria Llorens (UAB)

En aquest seminari farem un recorregut al llarg de la història de l'art del paisatge a Occident, a partir d'una selecció de temes i d'episodis. En els dos primers, abordarem una sèrie de qüestions relacionades amb l'origen i el desenvolupament de la pintura de paisatge al llarg dels segles XVI i XVII. Estudiarem un conjunt d'obres d'aquest període, parant atenció tant als aspectes tècnics com a la base teòrica. Dedicarem el tercer tema a l'estudi de l'impuls i la renovació que el dibuix de paisatge experimentà en el segle XVIII, centrant-nos en el camp concret dels dibuixos que il·lustraven les descripcions i relats de dos tipus de viatges: el científics i el pintorescos. A continuació, situant-nos en el context de la revolució industrial, examinarem la visió romàntica, ideal i nostàlgica del paisatge, contraposada a la descripció "realista" d'un món transformat per la indústria, els transports i les formes de vida modernes. Per acabar, farem una aproximació a l'art del paisatge dels darrers cinquanta anys.

1. El paisatge en l'art d'època moderna: idees, tècniques de representació, valors i transformacions (s. XVI- s. XVII).
2. Les teories modernes del paisatge, Ut pictura poesis, musica et scientia: lectura de fonts per a l'estudi de les arts del paisatge. (s. XVI- s. XVII)
3. El viatge i el dibuix de paisatge en el període il·lustrat. La mirada científica i la il·lustració pintoresca.
4. De la imaginació romàntica a la visió "realista" d'un món en transformació: els paisatges de l'època de la revolució industrial.
5. Consciència dels límits i experiència del lloc: notes sobre els artistes i el paisatge des dels anys 60 fins a l'actualitat.

Activitat complementària: Visita al Museu Episcopal de Vic (MEV). Marc Sureda (MEV); Judith Verdaguer (MEV), Anna Orriols (UAB), Rafael Cornudella (UAB)

Metodologia

Classes expositives a l'aula, conferències i visites a exposicions o conjunts artístics. Es valorarà la participació dels estudiants a les classes.

*A banda de les sortides incloses en el programa, al llarg del període lectiu es poden organitzar altres sortides o viatges de caràcter opcional en funció dels interessos dels estudiants, de la disponibilitat dels professors i del calendari d'exposicions. De la mateixa manera, la coordinació del Màster també pot programar noves conferències de professors convidats.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Supervisades			
Conferències, visites a exposicions i conjunts artístics	13	0,52	3

Avaluació

Assistència i participació activa a classe: 20 %

Preparació d'una exposició oral adreçada a la classe, d'uns 20 minuts aproximadament, d'un tema relacionat amb una de les temàtiques del programa del Mòdul 2: 40 %. A començament de curs, l'estudiant ha de triar la temàtica que vol treballar per l'exposició. La tria és lliure, però l'estudiant ha de consultar al professor especialista en el camp escollit per saber si el tema triat encaixa amb la matèria del mòdul. Per la preparació de la presentació, l'estudiant comptarà amb la tutorització del professor del mòdul especialitzat en la temàtica escollida. La nota de la presentació serà consensuada entre tots els professors del Mòdul. Es

valorarà la correcció i la qualitat de l'exposició, l'originalitat i la dificultat del tema, l'adequació de les fonts utilitzades per a la seva preparació i el grau d'elaboració personal del tema.

Entrega d'un treball escrit sobre el tema triat: 40%

Procediment de revisió de les qualificacions.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, els professors/res informaran l'alumnat (Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Recuperació:

L'estudiant podrà presentar-se a la recuperació dels exercicis puntuats amb una nota inferior a 5, amb l'excepció de la presentació oral.

Condicions per a la qualificació 'No evaluable'

L'estudiant rebrà la qualificació de "No evaluable" sempre que no hagi realitzat més del 30% de les activitats d'avaluació

Plagi

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació activa a classe	20 %	66	2,64	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
Entrega d'un treball escrit sobre el tema triat	40 %	87	3,48	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
Exposició oral adreçada a la classe, d'uns 20 minuts aproximadament, d'un tema relacionat amb qualsevol temàtica de les classes del Mòdul 2	40 %	84	3,36	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

Bibliografia

a) L'Occident llatí i Bizanci. Mobilitat i transferència artística a la Mediterrània medieval, s. XII-XV.

Professor: Manuel Castiñeiras (UAB)

Es proporcionarà la bibliografia a classe.

b) El meravellós a l'Edat mitjana. Imatges, objectes, textos. Professora: Anna Orriols

Es proporcionarà la bibliografia a classe.

c) Quatre cultures precolombines, quatre maneres d'expressió iconogràfica. Professora: Victòria Solanilla (UAB)

Cultura OLMECA

DE LA FUENTE, B.(1973) Escultura monumental olmeca. Instituto Investigaciones Estéticas. UNAM. México.

DE LA FUENTE, B (1975) Las cabezas olmecas. Fondo de Cultura Económico. México.

DIEHL, R.A. (1991) Los olmecas de La Venta, en México Esplendores de treinta siglos, Mexico, Amigos de las Artes de México.

LÓPEZ AUSTIN, A. Y LÓPEZ LUJÁN, L.(1996) II El preclásico mesoamericano, en Pasado indígena, México, Fondo de Cultura Económica / El Colegio de México/ Fideicomiso Historia de las Américas, Serie Hacia una Nueva Historia de México.

MAGNI, C. (2003) Les Olmèques, des origines au mythe, ed. du Seuil, Paris.

Cultura TOLTECA

ACOSTA, J. R., (2010) La cultura tolteca en Arqueología, nº43. pp.253-257. México, INAH.

COBEAN, R. H., Mastache, A. G. y E. Jiménez García, (2012) Tula. México, Fondo de Cultura Económica.México.

CODRON Céline, (2013) La civilisation tolèque. Étude des pratiques funéraires à Tula, Hidalgo, Mexique, Éditions Universitaires Européennes, 365 p.

DUVERGER Christian (1979), La fleur létale : économie du sacrifice aztèque, Paris, Éditions du Seuil, Collection recherches anthropologiques, 255 p.

Cultura CHIMÚ

DAVIES, N. (1999): Los antiguos reinos del Perú, Barcelona, Crítica.

LAVALLE, J. - LANG, W. (1990): Culturas precolombinas: Chimú, Lima: Banco de Crédito del Perú.

McCLELLAND, D.1990, A maritime passage from Mocheto Chimú. En The Northern Dynasties: Kingship and Statecraft in Chimor, eds. M. Moseley y A. Cordy-Collins, 75-106. Dumbarton Oaks, Washington, D. C.

RAVINES,R (1980), ChanChan, metrópoli chimú. Instituto de Estudios Peruanos. Lima.

ROWE,J.H, (1970), El reino del Chimor. 100 años de arqueología en el Perú. Instituto de Estudios Peruanos. Lima.

Cultura LA AGUADA

GONZÁLEZ, A.R. (1998)La cultura de La Aguada. Arqueología y diseños. Filmediciones Valero, Buenos Aires.

GONZÁLEZ, A.R. (2006) Arte, estructura y arqueología. La Marca editora, Buenos Aires. [1974! Nueva Visión, Buenos Aires.

LLAMAZARES,A. M. y C. MARTÍNEZ SARASOLA, (2004) El lenguaje de los dioses. Arte, chamanismo y cosmovisión indígena en Sudamérica. (Eds.) Editorial Biblos, Buenos Aires.

GORDILLO, I, compiladora (2018) Los pueblos de La Aguada: vida y arte. Vol. IX Corpus Antiquitatum Americanensium- Argentina. Academia Nacional de la Historia.

PÉREZ GOLLÁN, J.A., y HEREDIA, O. (1991) Hacia un replanteo de la cultura de La

Aguada, en Cuadernos del Instituto Nacional de Antropología, núm. 12: 161-178, Buenos Aires

IDEM (1999) El jaguar en llamas. La religión en el antiguo Noroeste argentino. En: Tarragó, M. Los pueblos originarios y la conquista. Nueva Historia de la Argentina Tomo I. pp. 229-256. Buenos Aires, Sudamericana

d) La primera "globalització" en l'art: el barroc a les colònies d'Amèrica i Àsia. Professora: Maria Garganté (UAB)

Es proporcionarà la bibliografia a classe.

e) **Retorn al paisatge**. Professora: Núria Llorens (UAB)

ANDREWS, Malcolm, *Landscape and Western Art*, Oxford University Press, Oxford, 1999.

BODEI, Remo, *Paesaggi sublimi*, Bompiani, Milano, 2008.

DESPORTES, Marc, *Paysages en mouvement, transports et perception de l'espace XVIIIe-XXe siècle*, Gallimard, Paris, 2005.

DUBBINI, Renzo, *Geografie dello sguardo : visione e paesaggio in età moderna*, Einaudi, Torino, 1994.

HARTLEY, Keith et al. (eds.), *The Romantic Spirit in German Art 1790-1990*, Thames and Hudson, London, 1994.

JACOBS, Michael, *The Painted Voyage, Art, Travel and Exploration 1564-1875*, British Museum Press, London, 1990.

KASTNER, Jeffrey, *Land and environmental art*, London : Phaidon, 1998.

KLINGENDER, Francis D., *Arte y revolución industrial*, Cátedra, Madrid, 1983.

KASTNER, Jeffrey (ed.), *Nature*, Col. Documents of Contemporary Art, the MIT Press, Massachusetts, London, 2012.

MEROT, Alain, *Du paysage en peinture dans l'Occident Moderne*, Gallimard, Paris, 2009.

MITCHELL, W. J. T., *Landscape and power*, The University of Chicago Press, The University of Chicago Press, Chicago, 1994.

SCHAMA, Simon, *Landscape & Memory*, Fontana Press, London, 1996.

SMITH, Bernard, *European Vision and the South Pacific*, Yale University Press, New Haven and London, 1988.

TIBERGHIEU, Giles A., *Nature, art, paysage*, Actes Sud, Paris, 2001